BOUWHISTORISCHE NOTITIE

SPUI 10A, KALVERSTRAAT 140/H-140/2, 142 -148 TE AMSTERDAM

Archisto
BUREAU VOOR BOUW- EN ARCHITECTUURHISTORIE

Inhoud

Voorwoord	1
Redengevende omschrijving Rijksmonumentenregister	2
Stedenbouwkundige situatie	4
Geschiedenis	5
Omschrijving en analyse	21
Waardering	30
Bronnen	32

Voorwoord

In opdracht van Rituals Cosmetics Enterprise bv heeft Archisto bureau voor bouw- en architectuurhistorie een bouwhistorische notitie met waardenstelling uitgevoerd van Spui 10/10A Kalverstraat 140/H-140/2, 142 -148 te Amsterdam. Doel van het onderzoek is om in grote lijnen de monumentale waarden van deze panden in beeld te krijgen. Twee panden zijn van rijkswege beschermd, te weten Spui 10 (monumentnummer 518462) en Kalverstraat 146, 148 (monumentnummer 2164).
Het huis aan de Rozeboomsteeg valt buiten dit onderzoek. Dit geldt eveneens voor de bovenste verdiepingen van Kalverstraat 140. Omdat de bovenste verdieping van zowel Kalverstraat 142 als 144 tijdens het veldwerk niet toegankelijk waren, zijn daarom marginaal opgenomen in dit onderzoek.
Het veldwerk, het archiefonderzoek en de uitwerking tot dit rapport is uitgevoerd door ondergetekende. [redacted] redigeerde de tekst. Dank aan [redacted] van Rituals Cosmetic Enterprise voor de opdracht, en dank [redacted] van architectenbureau Kodde Architecten voor het ter beschikking stellen van de huidige plattegronden van de panden en voor de prettige samenwerking. De huidige tekeningen zijn gebruikt als onderlegger van de waarderingsplattegronden. Zonder nadere vermelding zijn de afbeeldingen afkomstig van Archisto.

[redacted]
bouwhistoricus BNB
Amsterdam, mei 2019

Archisto
Bureau voor Bouw- en Architectuurhistorie
www.archisto.nl

Redengevende omschrijving Rijksmonumentenregister

Spui 10
Status: Rijksmonument
monumentnummer: 518462

Redengevende omschrijving:
Inleiding

Grondperceel
In 1891-1892 tot stand gekomen WINKEL. De opdracht werd verstrekt door de firma 'H.F. Jansen & Zonen', meubel- en tapijtmagazijn. Het pand verving drie grote oude pakhuizen waarin een in 1891 afgebrande 'stoomtimmerfabriek' gevestigd was. In het pand bevonden zich naast verkoopruimten tevens werkplaatsen en kantoren. Aan drie zijden vrijgelegen pand. De twee representatieve gevels zijn gelegen aan het Spui. Een derde minder uitgewerkte gevel is gelegen aan de Rozenboomsteeg. Het pand past binnen de schaalvergroting rond het gedempte Spui. De architect was Ed. Cuypers. Gebouwd in de stijl van de neo-renaissance en met een metropolitische allure. De specifieke indeling van de representatieve gevels aan de zijde van het Spui lijkt overeenkomsten te hebben met vroege Amerikaanse wolkenkrabbers. Op de begane grond bevond zich de entree aan de lange zijgevel aan het Spui. Op deze begane grond naast de verkoopmagazijnen tevens salons in de hoeken, een wachtkamer en een trappehuis. Er was verder sprake van een entresol. Het trappehuis werd met een lichtkap afgesloten. Ook de vide werd met een lichtkap afgesloten. In het gebouw is later nog de Holland-Afrika-Lijn gevestigd geweest.

Omschrijving
Op een nagenoeg vierkant grondplan tot stand gekomen winkelmagazijn met aan de zijde van het Spui sterk symmetrisch gelede gevels. Boven het maaiveld laten zich vier bouwlagen onderscheiden: een begane grond, een entresol, twee verdiepingen onder een kap. De gevels zijn opgetrokken met afwisselend gebruik van natuursteen, marmer, vermetselde lichtrode baksteen en ten dele zichtbare ijzerconstructies. Het geheel wordt afgesloten door een viertal schuinopgaande dakschilden gedekt met shingles. Na een wit fries met geprofileerde lijst en een recent hekwerk volgt een plat dak. Rondom recente dakvensters. Aan de korte en lange gevels aan het Spui respectievelijk vier en vijf dakkapellen. Aan de lange zijde is de middelste dakkapel groter uitgewerkt. De kapellen hebben T- vensters met flankerende pilasters en een top als bij een tuitgevel. Verder eenvoudige geprofileerde kroonlijst. Aan de onderzijde worden de kapellen met elkaar verbonden door een eveneens witgepleisterde risalerende wering. De vijf traveeën brede zuidgevel, de lange gevel aan de zijde van het Spui, toont een tweedeling. De begane grond en entresol vormen als hoge sokkel een geheel. In het midden van deze gevel bevindt zich de voornaamste entree. Links en rechts een pilaster uit gestapelde natuurstenen blokken. Geprofileerde hardstenen plint. 'Kapiteel' als onderdeel van een over de gehele breedte lopend geprofileerd fries. Hierboven puibalk of cordonlijst. Op de hoeken van de gevel een bredere natuurstenen pilaster. Aan de rechterzijde een met lijst opgelegd veld met ornamenten als krulwerk en maskerons. Aan de linkerzijde een rijker dergelijk veld met verder rolwerk, spiegel en afsluitend bouwplastiek in de vorm van een dragende engel. De delen van de pui tussen de pilasters tonen donkere scheidende pijlers met een Corinthisch kapiteel. Brede en hoge winkelruiten. Boven een donkere puibalk de verdere geleding van de ruiten van de entresol. Gedrukte bogen met pijlers op sokkel en met geprofileerd kapiteel en verder zwikken met bewerkt veld. Verdere geleding van de ruiten middels smalle stijlen. De vier traveeën brede westgevel, de korte gevel aan de zijde van het Spui, is met de zuidgevel vergelijkbaar. Aan de linkerzijde valt een travee op door een andere indeling. Deze travee heeft een meer gesloten karakter door het ontbreken van de winkelruit. In plaats hiervan een eenvoudiger en halfrond afgesloten venster met kalf en geleding. De representatieve zuid- en westgevel tonen beide boven de cordonlijst geveldelen overwegend uit vermetselde baksteen. De zuidgevel toont vijf hoge arcades over twee verdiepingen. Pilasters met blokimitatie op de muurdammen en op de hoeken, natuurstenen

basementen en kapitelen en bogen met sluitsteen. Aan weerszijden van de arcade van de middentravee geaccentueerde en hoger doorlopende pilasters. Kapiteel tot onder de kroonlijst. Gekorniste gootlijst op klossen, verder een kleine tandlijst. In de arcades op beide verdiepingen vensters met geleding. Tussen de verdiepingen dichte donkere delen. Venster van de bovenverdieping is getoogd. Hier ook een klein balkon met posten en hekwerk. De benedenverdieping heeft een Frans balkon. Gietijzeren vensterhekjes met wapens en guirlandes. De westgevel toont drie van dergelijke arcades. Geheel links een geveldeel met op de twee verdiepingen elk een venster in natuurstenen kader met lijst en consoles. Het venster van de bovenverdieping heeft een segmentvormig fronton met gevuld timpaan. De zijgevel aan de zijde van de Rozenboomsteeg is witgepleisterd en toont grotendeels asymmetrisch geplaatste vensters met traliewerk of geleding, alsmede deuropeningen voor personen en goederen, alsmede smalle vensters ter verlichting van het trappenhuis. Drietal uitkragende gevellijsten en afsluitende kroonlijst.

Waardering
Winkel van algemeen belang vanwege zijn architectuurhistorische waarde; belang van het object voor de geschiedenis van de architectuur. Belang van het object vanwege de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het ontwerp en wegens het bijzondere materiaalgebruik. Het object heeft wegens de situering een bijzondere betekenis. Het exterieur heeft ondanks de vele ingrepen zijn oorspronkelijke karakter behouden. De hoge onderpui is kenmerkend voor laat 19de-eeuwse winkelpanden.

Stedenbouwkundige situatie
Dit deel van de middeleeuwse stad wordt ingesloten door de omstreeks 1350 gegraven Nieuwezijds Voorburgwal - in 1884 gedempt -, de in 1380 aangelegde Nieuwezijds Achterburgwal - sinds de demping in 1867 Spuistraat geheten - en het in 1883 gedempte Spui dat de zuidelijke stadsgrens vormde tot de stadswal omstreeks 1425 opschoof naar de Singel.
Het bouwblok waarin Spui 10, Kalverstraat 140-148 zich bevindt, wordt omsloten door de Rozeboomsteeg (noord), de Kalverstraat (oost), en de zuid- en de westzijde door het Spui.

Kalverstraat 146
Kalverstraat 148

Status: rijksmonument
Datum inschrijving: 5 juni 1970
monumentnummer: 2164

redengevende omschrijving
In de kern 18e eeuwse, in de tweede helft van de 19e eeuw gepleisterde en van een rechte lijst voorziene gevel.

Stedenbouwkundige situatie

Spui 10/10A, Kalverstraat 140/H-140/2, 142 -148. De huidige kadastrale kaart. Herkomst: uitsnede tekening bestaande toestand Kodde architecten 2018

Spui 10/10A, Kalverstraat 140/H-140/2, 142 -148 omvat bijna het gehele bouwblok dat wordt omsloten door het Spui (zuid en west), de Rozeboomsteeg (noord) en de Kalverstraat (oost). Alleen het hoekpand Kalverstraat 150, dat met de zuid (en tevens zij-) gevel aan het Spui staat, behoort niet tot het hier onderzochte complex.

Links: Spui 10 met tegen de westgevel de uitbouw van het Esprit Café Spui 10A,
centraal: de Rozeboomsteeg gezien richting de Kalverstraat
rechts: de Kalverstraat.

Geschiedenis

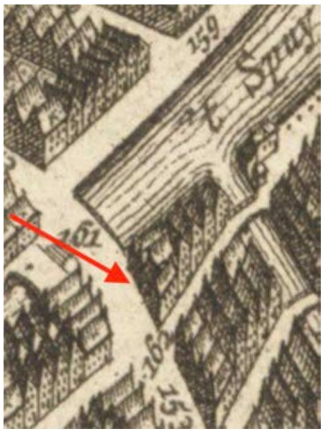

Uitsnede van de in de periode 1744 – 1750 vervaardigde kaart van Amsterdam. Vierde editie kaart van Amsterdam door Gerrit de Broen. Oriëntatie: zuidwest boven. De toegevoegde pijl geeft het hier behandelde bouwblok, en specifiek de panden aan de Kalverstraat, aan. Herkomst: beeldbank Stadsarchief Amsterdam, nr. KOKA00142000001.

Links: uitsnede kadastrale minuutplan rond 1830, sectie F, blad 01. Herkomst: beeldbank RCE MIN07005F01.
Rechts: Foto uit 1850, toen het Spui nog niet was gedempt. In het midden de Osjessluis met brug over het Spui die de Kalverstraat aan beide zijden verbindt. Links direct vóor de brug het bouwblok Spui-Rozeboomsteeg Kalverstraat. Herkomst: beeldbank Stadsarchief Amsterdam nr. OSIM00001005910, foto Pieter Oosterhuis.

Het Spui vormde de zuidelijke stadsgrens tot de stadswal omstreeks 1425 opschoof naar de nieuwe Singelgracht. Aan de noordzijde van het water stond bij de Osjessluis een bouwblok dat verder werd omgeven door de Begijnensloot (west), de Rozeboomsteeg (noord) en de Kalverstraat (oost).
De oostzijde van het blok aan de Kalverstraat met de huidige huisnummers 140, 142, 144, 146 148 en 150 was al vroeg bebouwd. Halverwege de 18de eeuw geeft de kaart van Gerrit de Broen hier bebouwing van panden met de kopgevel aan de Kalverstraat, en daarachter panden aan de Rozeboomstraat, die met de noklijn haaks op die van de Kalverstraat. Thans resteren van de hier onderzochte adressen Kalverstraat 140-148, alsmede het buurpand aan de Rozenboomsteeg vooral de buitengevels. Genoemde gevels aan de Kalverstraat betreffen thans alle gepleisterde lijstgevels.
Het kadastrale minuutplan van rond 1830 laat zien dat in die tijd alleen de oostzijde aan de Kalverstraat bebouwd was. Eén pand staat met de voorgevel aan de Rozeboomsteeg.
Een foto uit 1850 laat zien dat toen het hele blok Spui-Rozeboomsteeg-Kalverstraat bebouwd was. Deze situatie was nog niet veranderd in 1879, toen de firma H.F. Jansen en Zonen vier pakhuizen aan de Rozenboomsteeg grenzend aan het Spui kocht.[1]

[1] Stadsarchief Amsterdam, inventaris van 1370: Archief van de Koninklijke Meubelfabriek en Magazijnen H.F. Jansen en Zonen. Akte van transport ten overstaan van notaris Jacobus Wiegman door Bernardus Johannes Philipus Zeeman aan de firma H.F. Jansen van vier pakhuizen en erven staande en gelegen in de Rozenboomsteeg.

Eigenaar van de firma, Hendrik Frederik Jansen (geb. 1819), was aanvankelijk behanger van beroep, en woonde met zijn vrouw Geertruida Maria van Dijk aan de Reguliersgracht. Na de geboorte van de vierde zoon overleed Geertruida. Hendrik trouwde vervolgens met Anna Maria Degens en kreeg met haar drie zonen en een dochter. Met zijn tweede vrouw woonde hij aan de Kalverstraat, waar hij ook een winkel had. Jansen ontwikkelde zich zeer succesvol tot kamer- en meubelstoffeerder, maar ook tot meubelmaker. Hij opende in 1871 '*Ameublements H.F. Jansen en Zonen',* een nieuwe winkel aan de Kalverstraat 178. Zoals de naam al aangeeft, waren intussen ook zonen van Jansen actief in de meubelmakerij en -stoffeerderij. Zoon Hendrik was behanger, en zoon Paulus had de leiding over de meubelmakerij. De jongste zoon, Johannes Henricus, was de meest getalenteerde. Naast meubelmaker verstond hij het koopmansvak en had kennis van zaken. De firma ontwikkelde zich naast meubelmakerij en -stofferij als interieurarchitect avant la lettre, en zou hofleverancier op zowel Het Loo als op Paleis Soestdijk worden. In 1880 vertrok de jongste zoon Johannes Henricus naar Parijs en zou internationale faam gaan maken onder de naam Maison Jansen, met de hoofdvestiging aan de Rue Royale in Parijs. In het atelier waren in de jaren dertig van de 20ste eeuw zevenhonderd hoog gekwalificeerde vakmensen werkzaam. Maison Jansen had toen vestigingen in Buenos Aires, Sao Paolo, New York, Cairo, Alexandria, Havana, Londen, Milaan, Rome, Genève en Praag, en zou in de Verenigde Staten de Kennedy's en de Rockefellers, in Perzië de sjah, en in Europa diverse koningshuizen maar ook grootheden als Coco Chanel tot haar clientèle rekenen.

Maison Jansen aan de Rue Royale te Parijs.

Maar ook de Nederlandse firma Jansen was zeer succesvol, won (inter)nationale prijzen en richtte vele landhuizen en voorname stadshuizen in.
Een jaar nadat de jongste telg Maison Jansen opende, opende in Nederland een tweede winkel, en wel aan de Kalverstraat 122. Het pand had de firma door architect A.L. van Gendt laten verbouwen. Het interieur was naar ontwerp van de heren Jansen zelf en werd door eigen vakmensen uitgevoerd. De winkel werd met lovende kritieken[2] ontvangen. Men stapte als het ware in een beleving bestaande uit diverse luxe ingerichte vertrekken met mooie parketvloeren, rijk uitgevoerde wandbetimmeringen, stofferingen en verfijnde meubels.

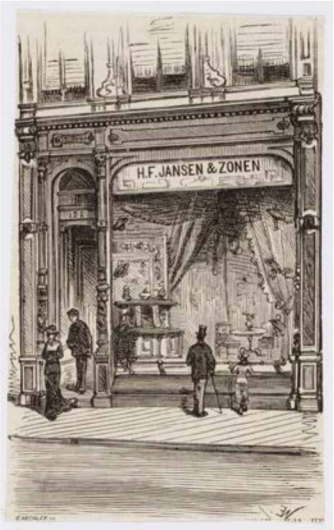

Links: Kalverstraat 122 rond 1880, meubelmagazijn H.F. Jansen en Zonen. Herkomst: beeldbank Stadsarchief Amsterdam, nr. 010194000266
Rechts: De Stoom-Meubelen-Timmerfabriek van H.F. Jansen en Zonen aan de Rozeboomsteeg 1-5 op 1 juli 1891, kort voor de afbraak. Het Spui is dan al gedempt. Herkomst: Beeldbank Stadsarchief Amsterdam, OSIM00002002005.

Zoals beschreven had de firma in 1879, vier pakhuizen tussen de Rozeboomsteeg en het Spui gekocht, om er de '*Stoom-meubelen-timmerfabriek van H.F. Jansen*' te vestigen. Vier jaar later, in 1883, werd het Spui gedempt.
De fabriek zou de grootste Amsterdamse meubelfabriek worden met honderdzeventig arbeiders. [3]

De locatie en de groei van het bedrijf zullen waarschijnlijk de redenen zijn geweest dat men besloot om de meubelfabriek met bijbehorende magazijnen en kantoren te verhuizen naar een deels verbouwd en deels nieuw gebouwd complex aan de Looiersgracht 118-128.[4] Op de locatie Spui verrees een groot nieuw meubelpaleis. Architect Eduard Cuypers werd ingezet voor het ontwerp van beide gebouwen.

[2] Onder andere Dagblad De Tijd, februari 1881
[3] Kokke 2018

[4] Gerlach 2007

De oude fabriek aan het Spui werd gesloopt, en door een geheel nieuw, door Cuypers ontworpen meubelpaleis vervangen. De opening vond plaats op 30 november 1892.

Presentatietekening van de meubelwinkel van H.F. Jansen & Zonen, Spui 10A, ontworpen door de architect Ed. Cuypers, 1891/1892. Herkomst: beeldbank Stadsarchief Amsterdam, nr. 001370000002, archief Kon. Meubelfabriek H.F. Jansen en Zn.

In deze periode stonden er in Amsterdam nog geen grote warenhuizen, en moet het nieuwe meubelpaleis dat het grootste deel van het bouwblok in beslag nam en met zijn 25 meter hoogte boven de directe omgeving uittorende, een grote indruk hebben gemaakt. Ongetwijfeld had Johannes Jansen in Parijs al tien jaar het succes van de grote warenhuizen als Au Printemps en Le Bon Marché gezien. Evenals zijn vader en broers die Parijs in die periode zullen hebben bezocht. De hoofdvorm van deze warenhuizen op rechthoekige grondslag met hoge bouwlagen, grote winkelruiten en binnen grote open ruimtes rond een bovenaan met een glazen koepel afgesloten vide zien we terug in het pand aan het Spui.
De kritieken waren wederom lovend. In *De Tijd* werd de term “voortreffelijk” genoemd. Verder werd vermeld dat het beeldhouwwerk van de hand van het atelier Van den Bossche en Crevels was en de geschilderde decoraties waren uitgevoerd door W.L. Walraven.

Meubelwinkel H.F. Jansen aan het Spui, eind 19de eeuw. Herkomst: beeldbank Stadsarchief Amsterdam, nr. 001370000001. Archief Kon. Meubelfabriek H.F. Jansen en Zn

De twee belangrijkste gevels lagen aan het Spui, waarbij de rechter van de twee, de zuidelijke gevel, de hoofdgevel betrof: in de middelste van de vijf traveeën bevond zich de hoofdingang.

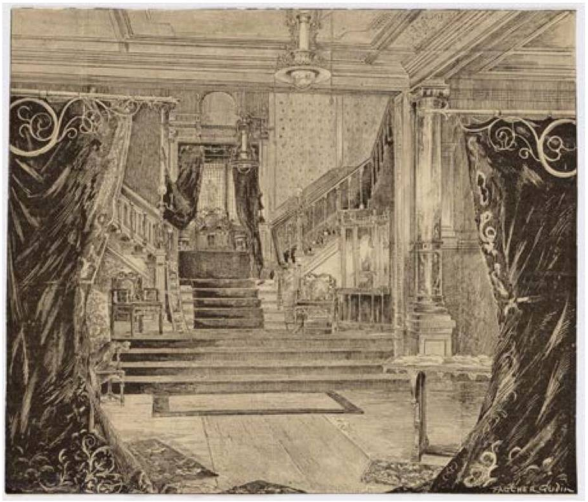
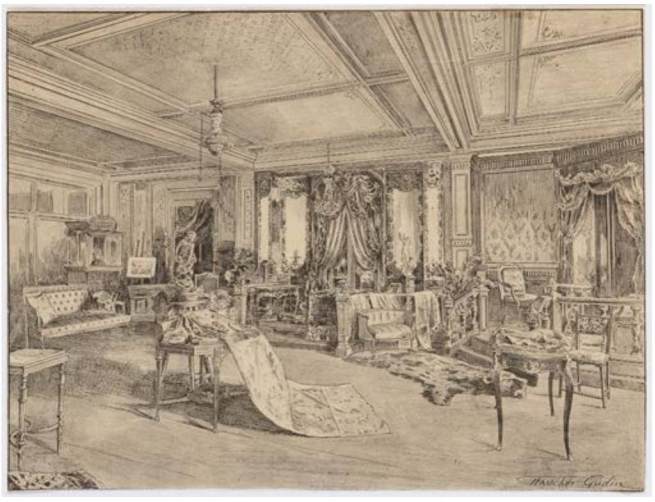

Twee prenten van het interieur van het meubelpaleis op het Spui, vervaardigd door Hermine Faucher-Gudin rond 1892, en volgens het bijschrift opgenomen in l'Illustration Contemporaine. Rechts van de trapopgang een kolom op een basement, zoals deze waarschijnlijk nog achter de huidige voorzetwanden aanwezig is. Herkomst: beeldbank Amsterdam, links nr. 010194000453, en rechts 010194000451.
Links: De begane grond na binnenkomst vanuit de hoofdingang aan het Spui. Rechts naast het trappenhuis een kolom.
Rechts: Toonzaal in het meubelpaleis. Het is onbekend waar deze zich precies bevond.

Wederom maken de Jansens van de winkel een beleving. *Het Nieuws van de Dag* noemde het pand grootstedelijk en een sieraad voor de stad. De krant beschreef verder vooral het interieur: "De bezoeker, die door de groote winkeldeur binnentreedt, staat aanstonds in een hooge, ruime zaal, die gevuld is met een keur van de kostbaarste meubelen en meubelstoffen. Groote stellages, beladen met dikke rollen tapijtgoed en stapels gordijnstoffen, fraai bewerkte kasten cocquette tafeltjes, gezellige stoelen, mollige divans, Perzische kleeden en wat niet al. En dat alles zoo maar niet stijf naast en op elkaar, als in een verkoophuis, maar smaakvol gerangschikt, in den trant van de groote Parijsche magazijnen. Men vindt daar volledige salon-ameublementen (…)". "Een breede, gemakkelijke trap, belegd met een dikken looper, voert naar de eerste verdieping, die geheel met een zacht, mollig tapijt bedekt is. Hier zijn al even smaakvol als beneden, een verbazend groot aantal meubelen voor salon en huiskamer uitgestald. Een gedeelte van deze verdieping is afgeschoten en geheel als kamer ingericht. Als model is daar de Engelse huiskamer voor genomen (…) Dit huiselijk vertrek zal (…) ook dienst doen als ontvangstkamer voor bezoekers, die een oogenblik willen uitrusten. Men vindt er dan ook gemakkelijke fauteuils, een aangenamen divan en zelfs een heerlijk brandend vuurtje in den haard. Op de tweede verdieping zijn de huis- en eetkamer ameublementen uitgestald, en nog een verdieping hooger de bad- en slaapkamermeubelen. (…) Deze beide verdiepingen, die, evenals de eerste, met een lift gemakkelijk, zonder eenige moeite, voor bezoekers zijn te bereiken, zijn belegd met linoleum; van twee zijden en van boven valt het licht overvloedig naar binnen."[5] Deze bezoekerslift had een speciaal ontworpen interieur, verder waren er nog twee liften in het pand ondergebracht: een goederenlift en een personeelslift. De bovenste verdieping bevatte ruime, goed verwarmde, helder verlichte werkplaatsen onder anderen voor behangers, en er was een atelier voor borduur- en versierkunst.[6]

[5] Het Nieuws van de Dag, Kleine Courant, 30-11-1892
[6] Kokke 2018

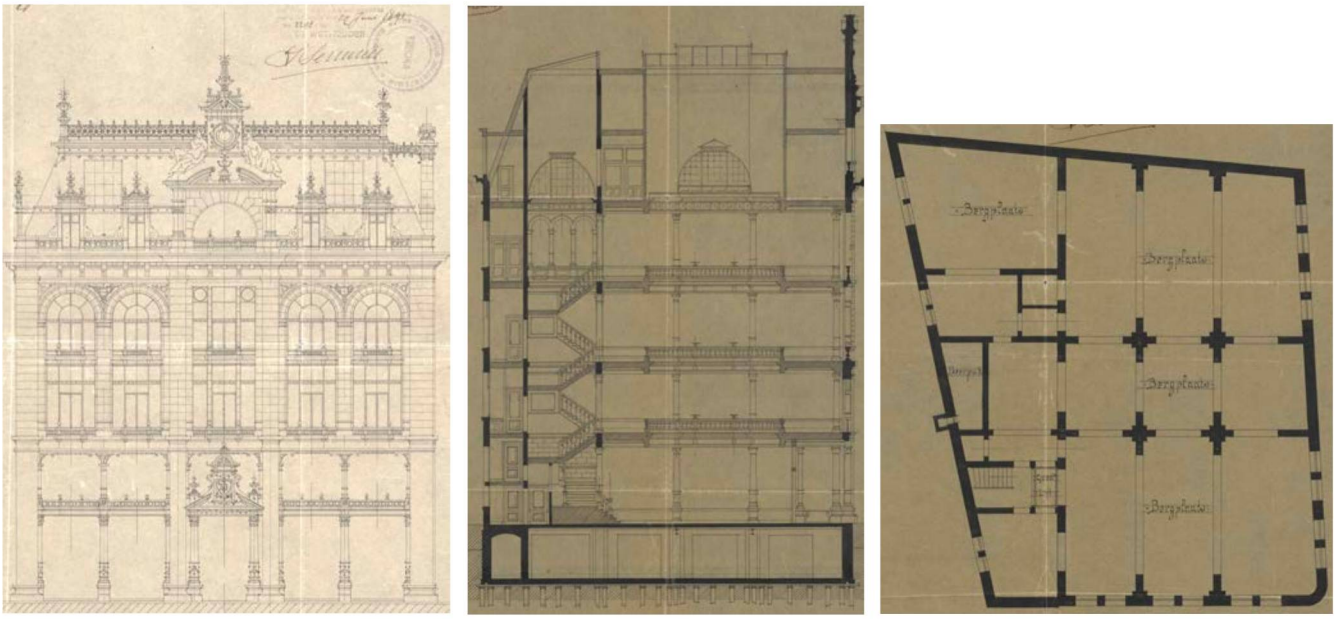

Vlnr: De voorgevel aan het Spui, doorsnede, plattegrond van het souterrain. Ontwerptekeningen Eduard Cuypers uit 1891, voor de aanvraag vergunning. Herkomst: archief BWT Amsterdam.

De bestektekeningen uit 1891 geven een goede indruk van de indeling van het pand. In de zuidelijk gevel aan het Spui bevond zich de hoofdingang. Deze ontsloot een winkelruimte die het grootste deel van de begane grond, entresol, eerste en tweede verdieping omvatte. Per verdieping bevonden de winkelruimtes zich om een met een balustrade omgeven vide welke laatste bovenaan werd afgesloten door een glaskoepel. Ook de rijk uitgevoerde hoofdtrap die de winkelniveaus met elkaar verbond, was bovenaan voorzien van daglicht door middel van een glazen lichtkoepel. Beide koepels bevonden zich weer in een hoge ruimte die bovenaan door een lichtkap werd afgesloten. Om deze koepelruimtes heen bevonden zich nog de vierde en de vijfde verdieping met ateliers en andere dienstruimtes.
Direct rechts van het trappenhuis bevond zich een personenlift die net als de hoofdtrap alle winkelniveaus verbond. Aan de andere zijde, direct links van het hoofdtrappenhuis, bevond zich een goederenlift die de niveaus vanaf het souterrain tot en met de vierde verdieping verbond.
Behalve met de goederenlift was het souterrain met een trap achter deze lift ontsloten. In het souterrain was naast deze trap een beerput. Dit niveau betrof verder een berging.

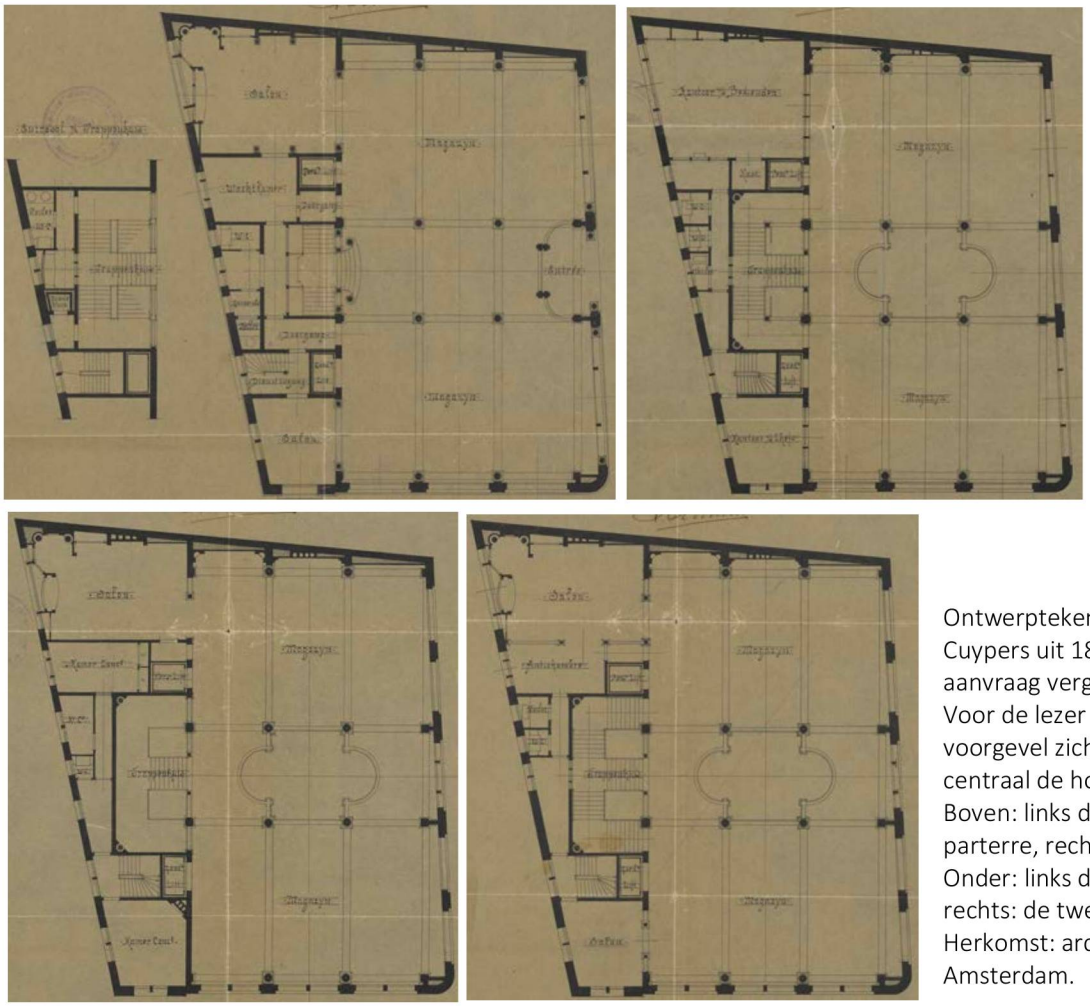

Ontwerptekeningen Eduard Cuypers uit 1891, voor de aanvraag vergunning.
Voor de lezer bevindt de voorgevel zich op rechts, met centraal de hoofdingang..
Boven: links de begane grond of parterre, rechts: de entresol.
Onder: links de eerste etage, rechts: de tweede verdieping.
Herkomst: archief BWT Amsterdam.

Rond de vide wordt de winkel van begane grond tot en met tweede verdieping aangeduid als “magazijn”, ofwel winkel. Het daglicht kwam hier niet alleen via de lichtkoepel boven de vides, maar ook en vooral door de grote winkelruiten in beide gevels aan het Spui. In de meeste hoeken ter weerszijden van de trap bevonden zich salons. Vermoedelijk omdat de entresol iets minder hoog was, bevonden zich hier de dienstvertrekken als een kamer voor bedienden en kamers voor de conciërge.

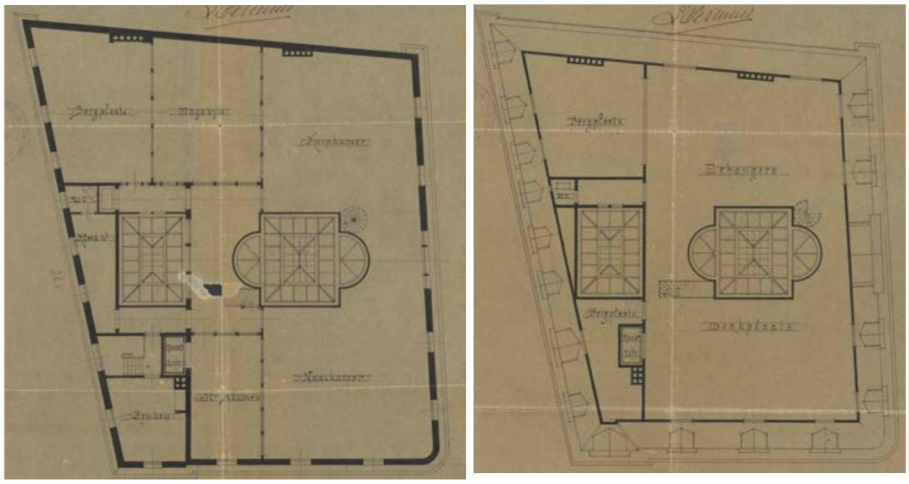

Links de derde en rechts de vierde verdieping.

De twee hoogste verdiepingen bevatten de twee koepelruimtes waaromheen dienstruimtes zijn gerangschikt. Rond de koepel boven de vides van de winkel is de Behangers werkplaats, terwijl ter weerszijden van de koepel boven het trappenhuis bergplaatsen zijn. Een trap achter de goederenlift op de

bovenste verdieping zijn onder andere een Knipkamer, een Naaikamer, Strijkkamer, een keuken en een kleedkamer gesitueerd.
Vanaf 1929 verhuurde de firma Jansen een deel van het pand als kantoor aan de Holland-West-Afrika Lijn (H.W.A.L). Dit was een van de lijnen van de Verenigde Nederlandsche Scheepvaartmaatschappij (VNS). Het pand aan het Spui zou hierdoor in de volksmond het Afrikahuis worden genoemd. De HWAL zou hier tot 1969 gevestigd blijven, langer dan de firma Jansen: de firma verliet het pand in 1948.

Afrikahuis
In dat jaar, 1948, en het jaar erop worden plannen gemaakt voor een grote verbouwing.

1949, de hoofdgevels aan het Spui, per afbeelding links de voorgevel met centraal de hoofdingang. Links de bestaande en rechts de nieuwe toestand. Architektenbureau Jan Juffers. Herkomst: archief BWT Amsterdam.

De geveltekeningen bestaande toestand uit dat jaar laten een vereenvoudigde bovenbeëindiging van de dakkapellen zien. Verder lijken de gevels geen wijzigingen te hebben ondergaan. In de tekeningen nieuwe toestand is de overhuiving boven de hoofdingang verdwenen, en hebben de grote dakramen plaatsgemaakt voor kleinere dakkapellen.

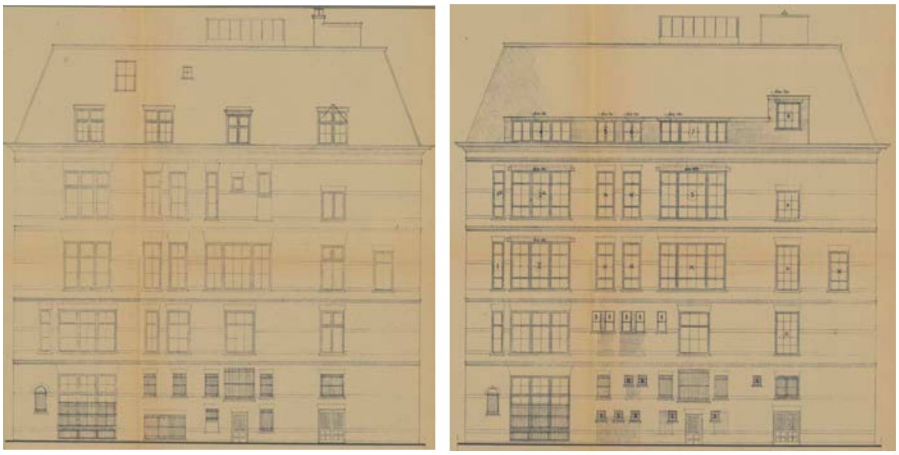

1949, de gevel aan de Rozeboomsteeg. Links de bestaande en rechts de nieuwe toestand. Architektenbureau Jan Juffers. Herkomst: archief BWT Amsterdam.

De bestaande toestand van de gevel aan de Rozeboomsteeg uit dat jaar geeft ons voor het eerst beeld van deze gevel. Deze gevel sluit de dienstzijde van de firma Jansen af, en geeft een wirwar aan openingen weer. De nieuwe toestand laat wijzigingen zien: enkele vensteropeningen worden dichtgemetseld, en enkele openingen worden uitgebroken. In de kap verdwijnt het bovenste venster, en direct boven de gootlijst worden de dakkapellen vervangen door één brede waarin meerdere ramen worden opgenomen.

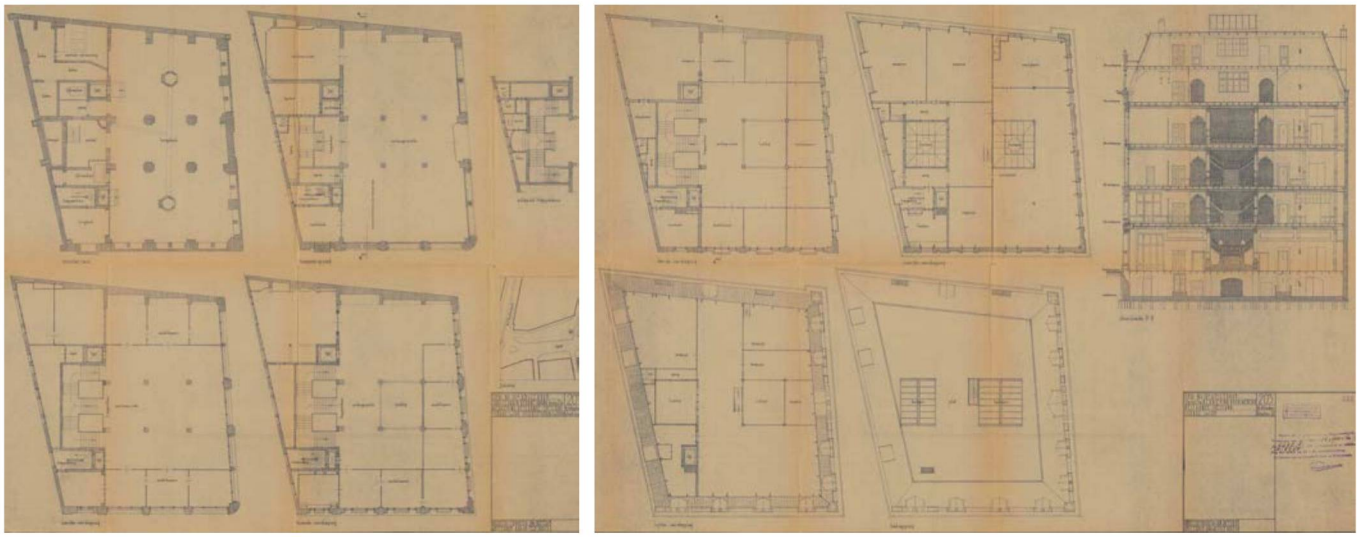

Bestaande toestand in 1948, architektenbureau Jan Juffers. Herkomst: archief BWT Amsterdam.
Links: linksboven het souterrain, rechts daarvan de begane grond, en geheel rechts de entresol van het trappenhuis. Links- en rechtsonder respectievelijk de eerste en de tweede verdieping.
Rechts: linksboven de derde en daarnaast de vierde verdieping. Linksonder de vijfde verdieping en daarnaast de bekapping. Rechts doorsnede.

De bestaande toestand in het interieur laat zien dat de inrichting sinds de bouw van het pand is gewijzigd: Zo zijn enkele verdieping opgedeeld in kantoorruimtes. De vides en de rijke hoofdtrappen staan dan nog op tekening.

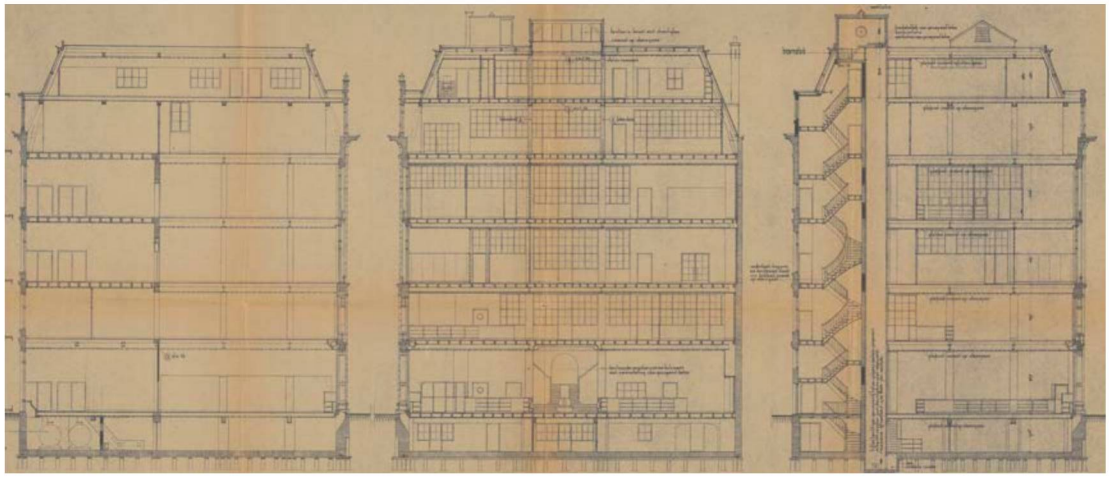

Doorsnedes bestaande en nieuwe toestand in 1949 architekten-bureau Jan Juffers. Herkomst: archief BWT Amsterdam

Spui 10A, april 1955, toen het Afrikahuis hier gevestigd was. Rechts een uitsnede van de hoek van het pand met daarop een metalen plakaat met naam en embleem van het Afrikahuis. Herkomst: Beeldbank Stadsarchief Amsterdam

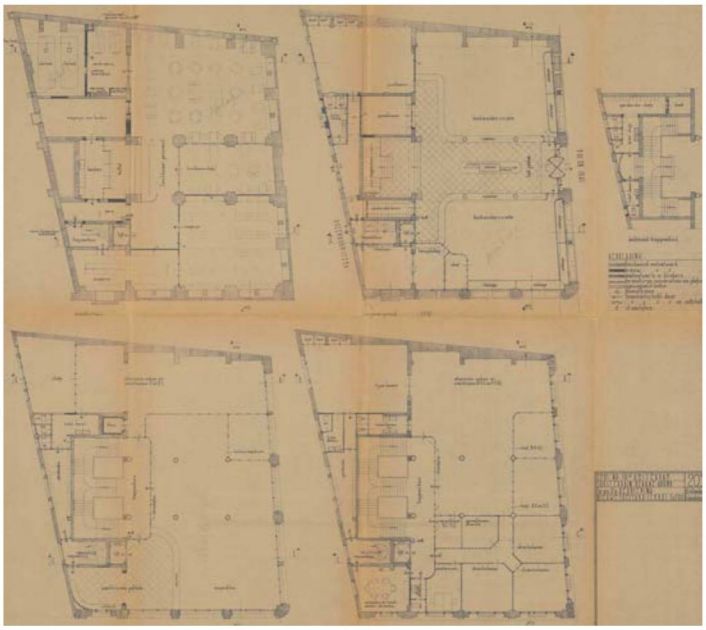

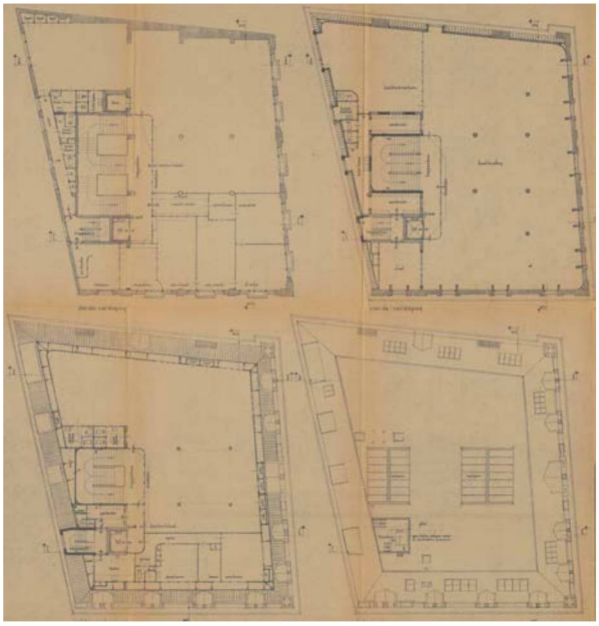

Nieuwe toestand in 1949, architektenbureau Jan Juffers. Herkomst: archief BWT Amsterdam.
Plattegronden links: Linksboven het souterrain, rechts daarvan de begane grond, en geheel rechts de entresol van het trappenhuis. Links- en rechtsonder respectievelijk de eerste en de tweede verdieping.

Behalve de indeling die flink wijzigt, worden ook de vides in het voormalige winkelgedeelte gedicht. De lichtkoepels verdwijnen eveneens, terwijl de daklichten daarboven blijven gehandhaafd. De hoofdtrap wordt tot aan de bovenste verdieping doorgetrokken. De gegoten ijzeren kolommen zijn dan al voorzien van gewapend beton. De lift rechts van het hoofdtrappenhuis verdwijnt. Overal worden nieuwe plafonds van cement op steengaas aangebracht. In de westzijde van de bovenste verdieping wordt een appartement ingebouwd.

HWAL zou tot 1969 kantoor houden aan het Spui. Daarna vestigde Academische Boekhandel Het Afrikahuis, het latere Scheltema, Holkema & Vermeulen, zich er. Tekeningen bestaande toestand uit dat jaar laten zien dat er toen al doorbraken bestonden naar Kalverstraat. Op de begane grond was het gedeelte achter de meest oostelijke travee in de voorgevel afgescheiden en bij panden aan de Kalverstraat getrokken.

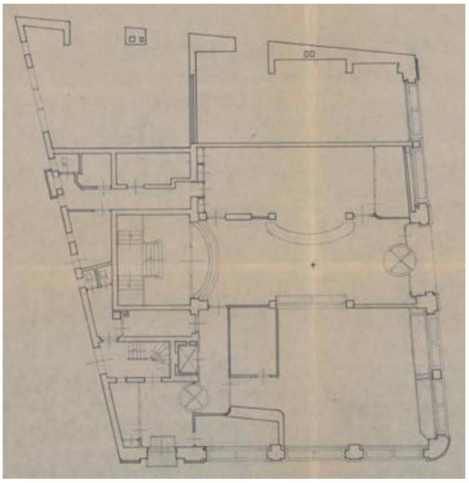

1969, begane grond bestaande toestand, Drexhage Sterkenburg Bodon Venstra ingenieurs en architecten. Tegen de oostzijde zijn twee gedeeltes afgescheiden en bij de naastgelegen panden aan de Kalverstraat getrokken. Openingen in de oostelijke gevel geven de doorbraken naar de Kalverstraat aan. Herkomst: archief BWT Amsterdam.

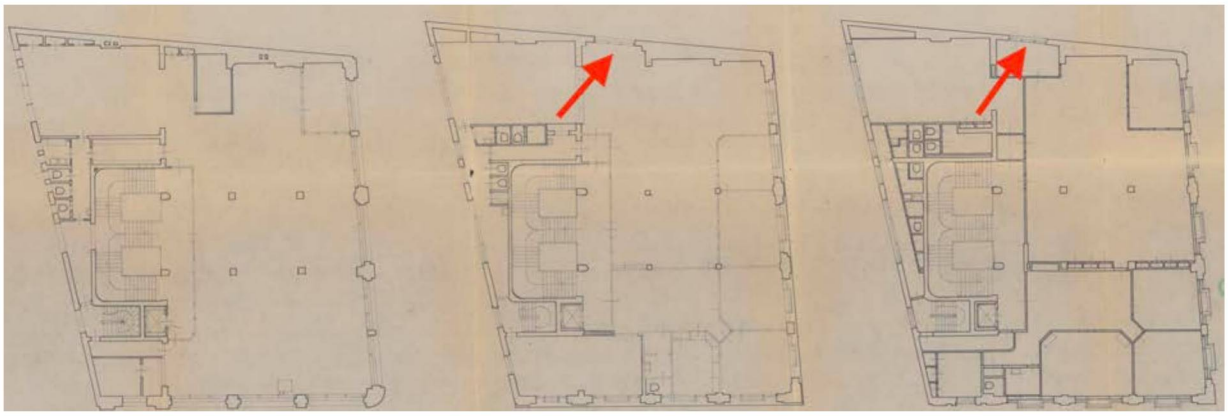

1969, eerste, tweede en derde verdieping bestaande toestand, Drexhage Sterkenburg Bodon Venstra ingenieurs en architecten. Halverwege de oostgevel lijkt een deel weggebroken en weer dichtgezet te zijn. Herkomst: archief BWT Amsterdam.

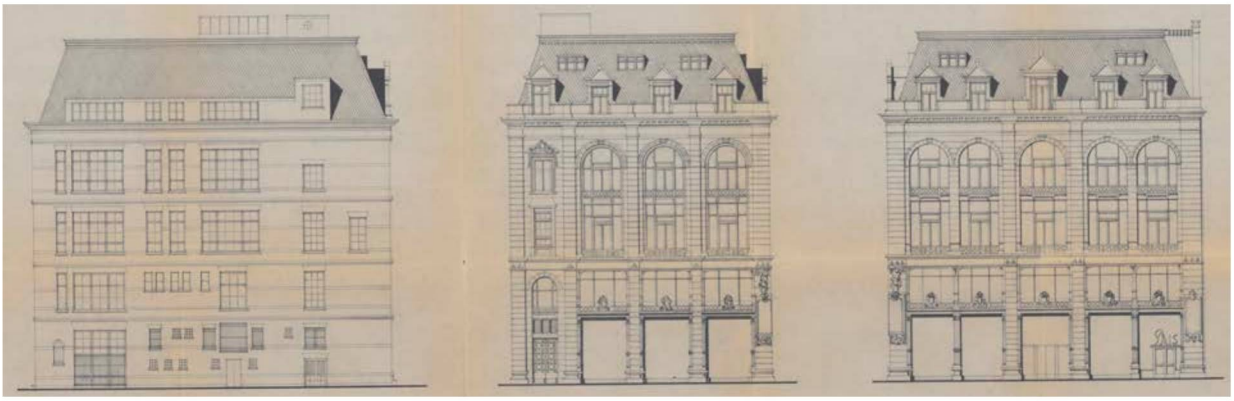

1969, gevels bestaande toestand, links aan de Rozeboomsteeg, centraal de westelijke gevel aan het Spui en rechts de voorgevel aan het Spui. Drexhage Sterkenburg Bodon Venstra ingenieurs en architecten. Halverwege de oostgevel lijkt een deel weggebroken en weer dichtgezet te zijn. Herkomst: archief BWT Amsterdam

Op de geveltekening van de voorgevel staat op de begane grond in de rechter travee de naam “Pais”. Dit was een stoffen winkel met de ingang om de hoek aan Kalverstraat 146-148. Op de plattegrond begane grond uit 1969 is te zien dat het gedeelte achter deze travee bij dit pand op de Kalverstraat was getrokken.

De Kalverstraatzijde, hoek Spui in 1961. Links Kalverstraat 150, en rechts daarvan het pand met de nummers 148, 146 met op de begane grond de ingang van de stoffen winkel Pais. Op de achtergrond Spui 10. Herkomst: beeldbank Stadsarchief Amsterdam

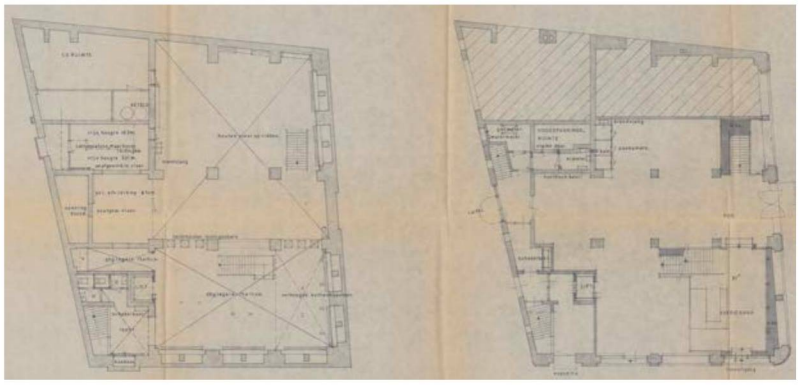

1974, souterrain en begane grond bestaande toestand. Architect M.P. Schutte. Herkomst: archief BWT Amsterdam

In 1974 is genoemd afgescheiden gedeelte op plattegronden gearceerd aangegeven. Het oorspronkelijke hoofdtrappenhuis is dan inmiddels verdwenen.

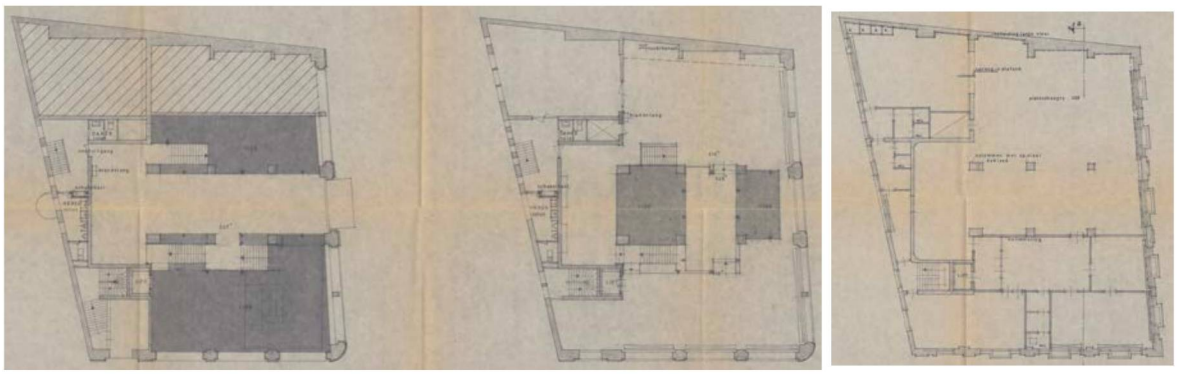

1974, bestaande toestand entresol, eerste en tweede verdieping. De grijs gemarkeerde gedeeltes betreffen vides. Architect M.P. Schutte. Herkomst: archief BWT Amsterdam

In het oorspronkelijke winkelgedeelte zijn in 1974 inmiddels elders nieuwe trappen geplaatst en vides gedeeltelijk op de oorspronkelijke plaats en grotendeels in nieuwe gedeeltes uitgebroken. Een jaar later worden op de begane grond de winkelruiten en de hoofdingang vervangen.

De voorgevel aan het Spui in 1975 tijdens de verbouwing. Op de begane grond zijn de winkelruiten verdwenen. Herkomst: archief BWT Amsterdam.

Periode Esprit

Halverwege de jaren tachtig van de 20ste eeuw opent de modewinkelketen Esprit er een vestiging. Uit deze jaren zijn geen plattegronden bekend waarop de inrichting van de verdiepingen staan ingetekend, wel van constructietekeningen van de nieuwe hoofdtrap en van een vluchttrap, beide van staal. Hiervoor werd het trappenhuis op het niveau van de eerst, tweede en derde versmald.

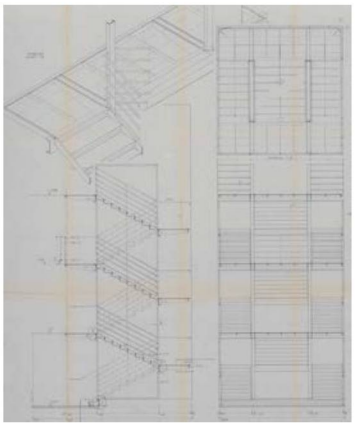

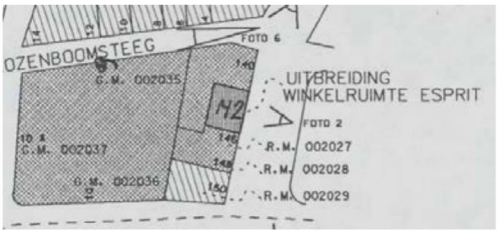

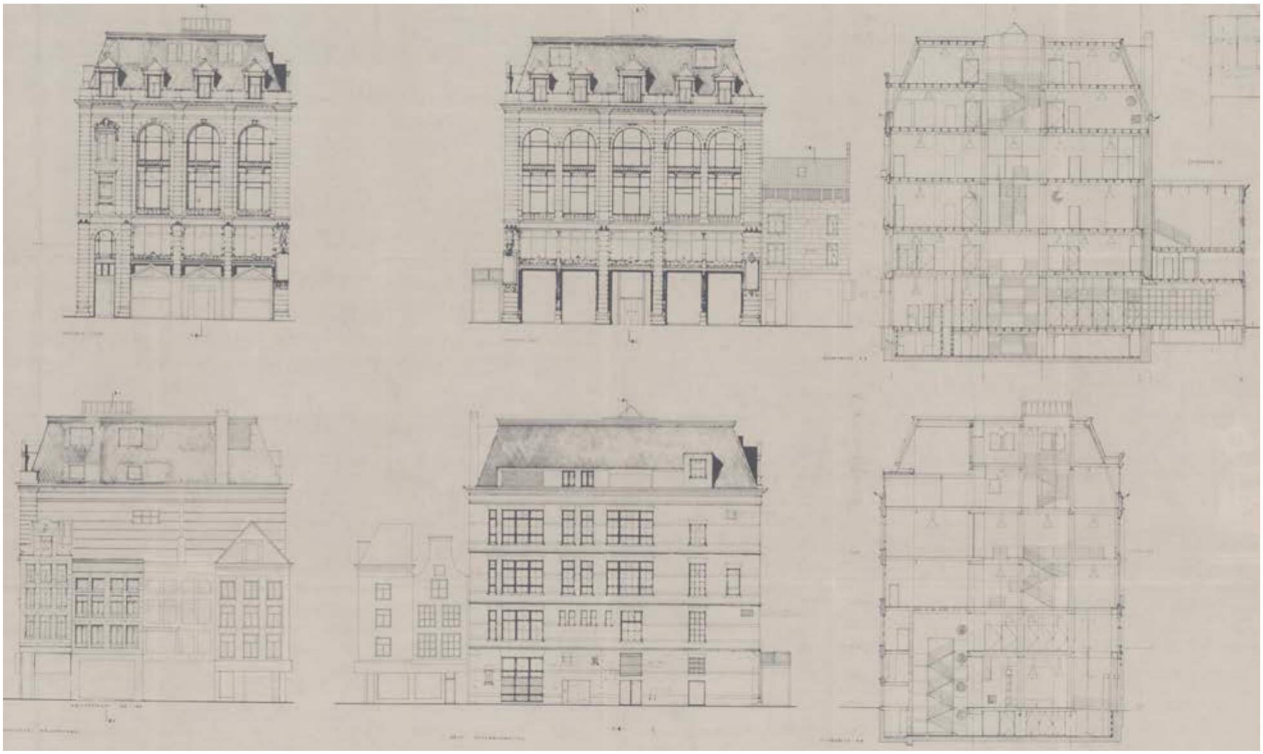

Geveltekeningen en doorsnedes in 1993. Tekeningen De Vries Sas Bouma architecten. Amsterdam. Links onder staan ook de panden aan de Kalverstraat ingetekend, en rechts daarvan de panden aan de Rozeboomsteeg. Herkomst: archief BWT Amsterdam

Op geveltekeningen en doorsnedes uit 1993 staan de nieuwe situatie. Linksboven de westgevel aan het Spui, waarvóór op het niveau van de begane grond een in staal gevatte glazen uitbouw staat getekend. Het souterrain, de begane grond en eerste verdieping worden ter plaatse van het oorspronkelijke, maar in omtrek hier voor gewijzigde, hoofdtrappenhuis verbonden door de nieuwe trap. De meeste verdiepingen daarboven worden verbonden door een nieuwe trap in de vide van het winkelgedeelte te plaatsen, en deze door te trekken daar waar zich oorspronkelijk de lichtkoepel bevond, in de koepelruimte.

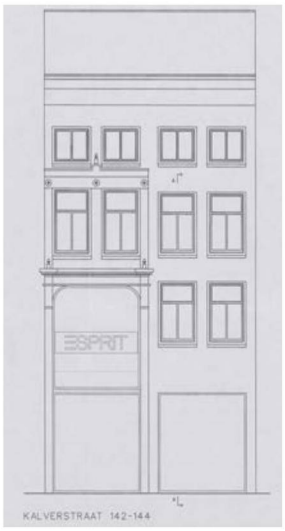

Op een aparte tekening wordt de gevel van Kalverstraat 142 verder uitgewerkt: hier wordt een nieuwe ingang van de winkel gecreëerd. Tekening Atelier De Bondt bvba. Herkomst: archief BWT Amsterdam

In 1993 wordt de winkel verder uitgebreid aan de Kalverstraatzijde.

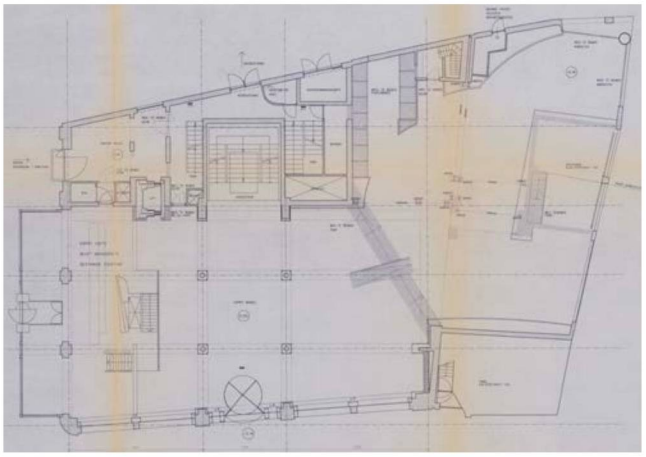

1998 nieuwe toestand. Tekening Atelier De Bondtbvba. Herkomst: archief BWT Amsterdam
Linker afbeelding: het souterrain, met rechts kruipruimtes onder de panden aan de Kalverstraat en aan de Rozeboomsteeg.
Rechter afbeelding: de begane grond. Van de oorspronkelijke panden aan de Kalverstraat (rechts op tekening) resteert op dit niveau niets meer: alle binnengevels en tussenmuren zijn in de loop der tijd gesloopt. Links op deze tekening het Esprit Café waarvoor de begane grond aan deze zijde in de tweede helft van de jaren tachtig is uitgebouwd.

1998 nieuwe toestand. Tekening Atelier De Bondt bvba.
Herkomst: archief BWT Amsterdam
Links: de entresol, die voor een groot deel niet meer aanwezig is en een vide betreft (hier in rood met toegevoegde tekst aangegeven).
Rechts: de eerste verdieping. Het grijs gemarkeerde gedeelte betreft een weg te nemen vloergedeelte.

1998 nieuwe toestand. Tekening Atelier De Bondt bvba. Herkomst: archief BWT Amsterdam
Links de tweede verdieping van Spui 10A.
Rechts de tweede verdieping van de Kalverstraat.
De bruine pijlen markeren spiltrappen die in Kalverstraat 144 en 146 worden weggenomen.
Weg te nemen gedeeltes van de vloer zijn grijs gemarkeerd.

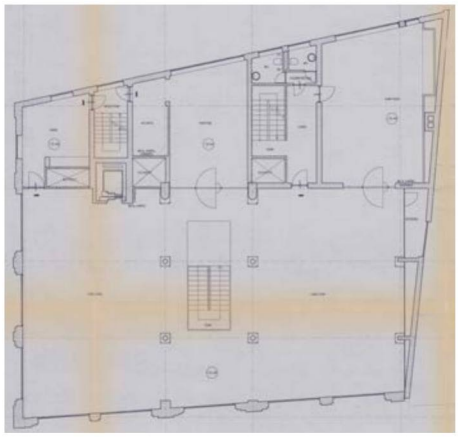

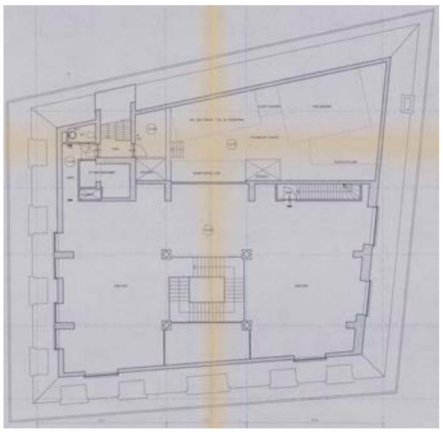

1998 nieuwe toestand. Tekening Atelier De Bondt bvba. Herkomst: archief BWT Amsterdam
De derde en de vierde verdieping. In de oorspronkelijke vide van het winkelgedeelte bevindt zich een trap.

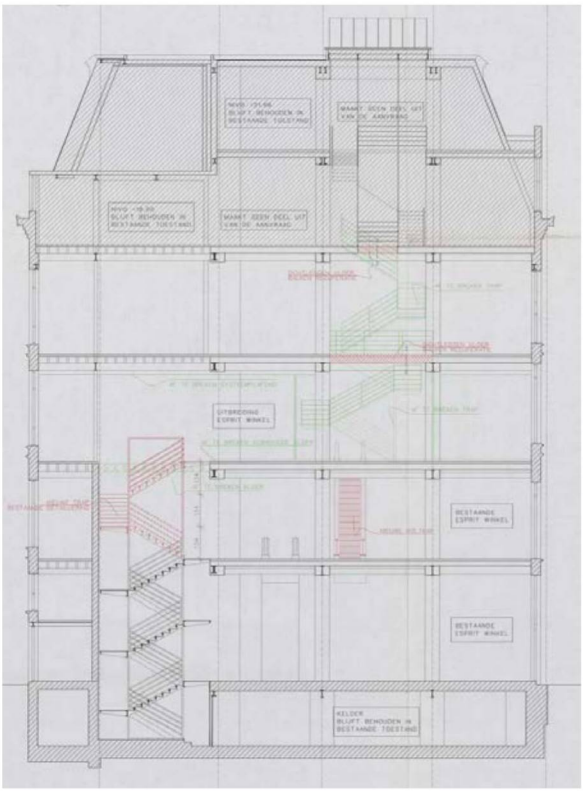

Doorsnede van Spui 10 in 2006. De in groen aangegeven trappen worden afgebroken, terwijl die in rood worden toegevoegd. Dit betekent dat de trappen tussen de tweede en derde verdieping, die door de oorspronkelijke vide van het winkelgedeelte lopen, worden afgebroken. De vide waardoor deze trappen liepen, wordt dichtgezet.
In het dienstgedeelte wordt de metalen trap neen verdieping naar boven toe doorgetrokken.

Na 2006 worden ook de trappen tussen beide hoogste verdiepingen verwijderd. Wanneer dat precies heeft plaatsgevonden, is niet duidelijk.

Omschrijving en analyse

Exterieur

Links: beide gevels aan het Spui.
Midden: metalen plakkaat op de rechter penant van de voorgevel. De tekst luidt: "*H.F. Jansen et fils. Fournisseurs de la Cour. Installations decoratives*". Een dergelijke tekst stond ook op het hoekpenant die, zoals eerder in dit rapport beschreven, in de tijd van het Afrikahuis werd vervangen. Thans rest hier de rijke omlijsting.
De uitsnede rechtsonder laat zien hoe rijk de bovenzijde van deze twee gevels evenals de dakkapellen met beeldhouwwerk versierd waren.

Links: de ingang links in de westgevel van Spui 10A. De deur is vervangen.
Centraal: de voormalige hoofdingang aan het Spui (zuidzijde). De invulling tussen de gietijzeren kolommen is nieuw. Oorspronkelijk lag de ingang ten opzichte van de rooilijn iets terug.

Het exterieur van Spui 10 is uitgebreid beschreven in de voor in dit rapport opgenomen redengevende omschrijving van het rijksmonument (p. 3). De gevels aan het Spui zijn gaaf bewaard gebleven.
Bijzonder zijn de vele details als gietijzeren kolommen met Korintische kapitelen en het op de rechter penant van de voorgevel opgenomen oorspronkelijke, in een rijk gebeeldhouwde omlijsting gevatte metalen plakkaat.

De gevel van Spui 10A aan de Rozeboomsteeg. Links de linkerzijde op het niveau van de begane grond. De gepleisterde gevel bevat een veelheid aan vensteropeningen waarvan er enkele in latere fases zijn toegevoegd, terwijl andere vensteropeningen zijn dichtgemetseld.

Kalverstraat 150 (halsgevel, valt buiten dit onderzoek), 148-146 is vier traveeën breed en geheel wit gesausd (rijksmonument), 144-142 (elk twee vensterassen breed)
Centraal: het hoekpand Kalverstraat 140 met zijgevel aan de Rozeboomsteeg.
Rechts: Klokgevel aan de Rozeboomsteeg, oorspronkelijk uit de 17de of 18de eeuw. Twee traveeën breed. In de nok een hijsbalk.

Links: Kalverstraat 148-146.
Rechts: Kalverstraat 144-142.

De gevels zijn op het niveau van de begane grond alle vervangen door nieuwe winkelpuien. Volgens de uit 1970 daterende redengevende omschrijving van dit rijksmonument Kalverstraat 146-148 is de kern 18de-eeuws. Omdat er thans achter de gevel zeer weinig oude(re) bouwsubstantie rest, kan alleen worden gesteld dat deze adressen thans een in de tweede helft van de 19e eeuw gepleisterde en van een rechte lijst voorziene gevel behelzen, waarachter restanten van een 19de-eeuwse of oudere bouwsubstantie aanwezig zijn.
Kalverstraat 144-142 hebben geen monument status. Beide panden bevatten op de derde verdieping een 17de- of 18de-eeuwse balklaag, waarvan Kalverstraat 144 een schouwraveling, en beide met een trapraveling. Zoals eerder in dit rapport beschreven en afgebeeld, staan deze trapravelingen in 1998 nog met spiltrappen op tekening, met de notering dat de trappen worden weggehaald. Ook voor deze panden geldt dat deze de voorgevels vermoedelijk in de tweede helft van de 19de eeuw zijn gepleisterd en bovenaan zijn rechtgetrokken met een kroonlijst. Ongetwijfeld waren beide panden oorspronkelijk voorzien van een topgevel.

Dak

Links : Het afgeplatte mansardedak bevat nog een daklicht boven de (inmiddels verwijderde) lichtkoepel boven de winkel van Spui 10A. Het daklicht zelf is vervangen.
Rechts: De dakkapellen van Spui 10A worden thans bovenaan beëindigd met een eenvoudig zadeldak.

Interieur

Algemeen

Sinds de bouw van Spui 10 in 1881, 1892 is het pand en de sindsdien bij de winkel getrokken panden aan de Kalverstraat ongewijzigd. Van de oorspronkelijke interieurindeling resteert echter weinig.
In Spui 10 resteren de kolommen rond de voormalige vide van het winkelgedeelte en ter weerszijden van de hoofdtrap. Laatstgenoemde is niet meer aanwezig, maar wel de plaats van de trap, waarin thans op de meeste niveaus een nieuwe trap de verdiepingen verbindt. De lift links van deze trap bevindt zich op de oorspronkelijk plaats. Achter deze lift, aan de Rozeboomsteegzijde, bevindt zich nog het oorspronkelijke diensttrappenhuis, met oorspronkelijke trap. De rechter lift is niet meer aanwezig.

souterrain

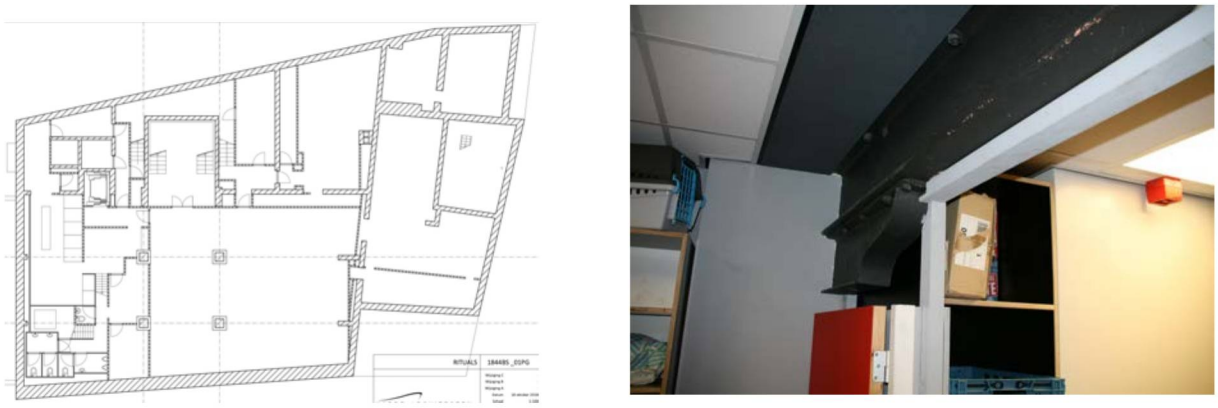

Bestaande toestand souterrain, 2018. Herkomst: Kodde architecten. De indeling en afwerking van het souterrain is meerdere malen gewijzigd. Onderdelen van de ijzeren draagconstructie die zich onder de vide van het winkelgedeelte bevindt, zijn oorspronkelijk.

Het souterrain is meermalen gewijzigd. Van de oorspronkelijke indeling en afwerking rest vrijwel niets meer.

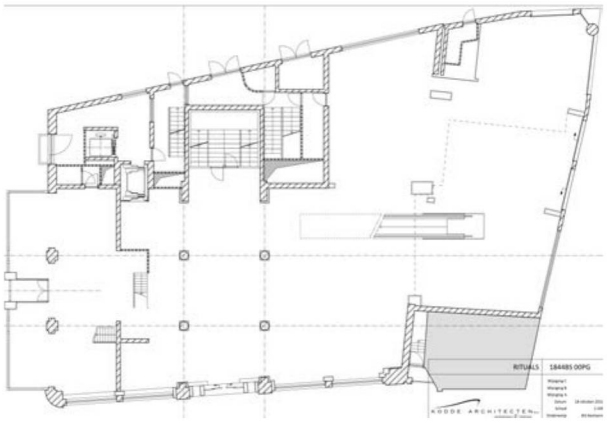

Bestaande toestand begane grond. Herkomst: Kodde architecten.

Spui 10A, de begane grond
Links: de begane grond gezien vanaf de oorspronkelijke, thans niet meer in gebruik zijde, hoofdingang. Hier zijn de kolommen rond de vide van de voormalige winkel in het zicht. Het onderste, bruinrode gedeelte betreft de binnenzijde van een oorspronkelijk als basement uitgevoerde sokkel zoals afgebeeld op een prent uit 1982[7]. Van de kolom links in beeld is de bovenzijde in de huidige situatie in het zicht (centrale foto).
Rechts: het naar voren gelegen gedeelte van de muur rechts van de bank betreft waarschijnlijk de omtimmering van een oorspronkelijke gietijzeren kolom. Deze staat links van het hoofdtrappenhuis.

[7] Zie de prent vervaardigd door Hermine Faucher-Gaudin rond 1892 , afgebeeld op p. 9 van dit rapport.

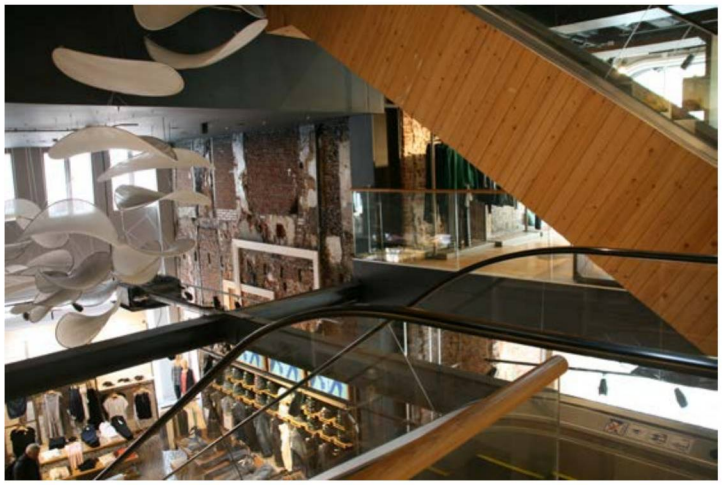

Foto gezien vanaf de eerste verdieping van Spui 10A. Via het in de Esprit periode uitgebroken gedeelte van de vloer waarin roltrappen zijn geplaats, is links Kalverstraat 146-148 te zien. De balklaag met vloer tussen de oorspronkelijke begane grond en eerste verdieping van laatstgenoemde adres is gesloopt. De balkgaten bevinden zich nog in de muur aan de zijde van Kalverstraat 150, zie rechter foto. In deze muur bevinden zich vele bouwsporen.[8] De muren tussen Kalverstraat 146-148 zijn door de decennia heen deels en tenslotte helemaal gesloopt.

Links: De halverwege de jaren tachtig van de vorige eeuw ingebouwde stalen trap op de plaats van het oorspronkelijke hoofdtrappenhuis, hier op het niveau van de eerste verdieping. Links is een gedeelte van een met cement omklede kolom zichtbaar.
Midden: de eerste verdieping vanuit Spui 10A gezien. Links twee met cement omstorte kolommen ter weerszijden van het oorspronkelijke trappenhuis. Rechts twee van de vier kolommen rondom de voormalige vide van het winkelgedeelte.
Rechts: een gedeelte van de binnenzijde van de voorgevel aan het Spui. Boven een gedeelte van de vermoedelijk oorspronkelijke balklaag, welke laatste hier aan de gevelzijde deels is afgezaagd.[9]

[8] Omdat dit onderzoek een notitie betreft, is deze muur niet tot in detail bouwhistorisch onderzocht.
[9] Waarom is niet duidelijk, maar mogelijk om leidingen weg te werken.

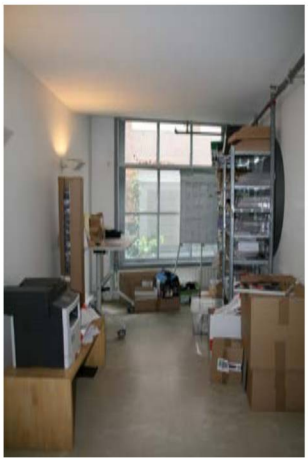

Links: Eerste verdieping van Kalverstraat 140. Het verlaagde plafond en de relatief nieuwe afwerking van vloer en muren beletten onderzoek naar bouwsporen die naar een datering van het pand zouden kunnen leiden.
Rechts: De eerste verdieping van het pand met klokgevel aan de Rozeboomsteeg. Ook hier geeft de nieuwe interieurafwerking geen zicht op mogelijk nog aanwezige originele onderdelen.

De tweede verdieping van Kalverstraat 142-144, beide voorzien van een oorspronkelijk enkelvoudige balklaag.
Linksboven: Kalverstraat 142, met centraal tegen de muur een stookraveling.
Rechtsboven: Kalverstraat 144, eveneens met stookraveling.
Onder: De balklaag gezien vanuit 142 naar 144. De toegevoegde rode pijlen gevel de trapravelingen weer. Tussen beide de, deels doorgebroken, scheidingsmuur tussen beide panden.

Links: de tweede verdieping gezien vanuit het hoofdtrappenhuis van Spui 10A. Rechts van het trappenhuis een met cement ingepakte kolom. Links twee eveneens ingepakte kolommen, beide onderdeel van de vier kolommen rond de vide van het winkelgedeelte.
Rechts: Kalverstraat 146-148 gezien vanuit de derde verdieping van Spui 10A. Ook hier zijn de muren tussen de adressen weggebroken.

Links: links de bovenste verdieping van Kalverstraat 146-148, en rechts de tweede verdieping van Spui 10A. Daartussen restanten van geveldelen.
Rechts: Dakbeschot van een nieuw zadeldak boven Kalverstraat 146-148.

Links: Het oorspronkelijke dienstrappenhuis achter de voormalige goederenlift (nu personenlift) is gehandhaafd, inclusief de bijbehorende houten trap.
Deze trap loopt vanaf de begane grond naar de bovenste verdieping.

De derde verdieping van Spui 10A, in het gedeelte boven de winkel, waar zich rond de lichtkoepel de naai- en knipkamers bevonden. Volgens de oorspronkelijke plattegronden en doorsnede bevonden zich op dit niveau geen gietijzeren kolommen in de ruimte. De omtimmerde kolom hier in beeld omvat daarom vermoedelijk een nieuwe kolom die is geplaatst nadat de glazen koepel en de koepelruimte werden verwijderd.
Deze derde verdieping is volledig verbouwd.

De vierde, hoogste, verdieping van Spui 10A is thans ingebouwd met installaties. Deze verdieping was gedeeltelijk toegankelijk. De kapconstructie was hierbij niet in het zicht.

Geschematiseerde waarderingsplattegronden

welke alleen gelezen kunnen worden in samenhang met de geschreven waardenstelling

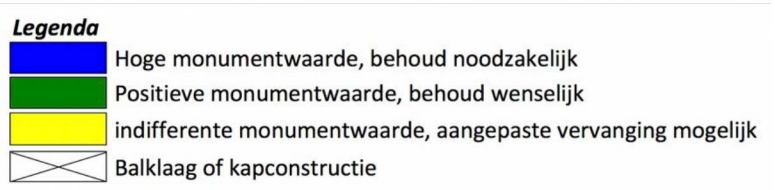

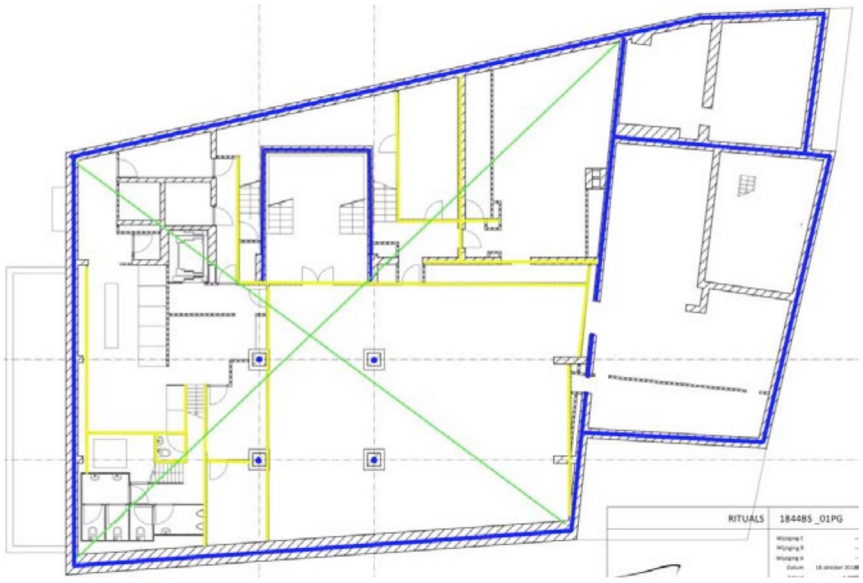

souterrain

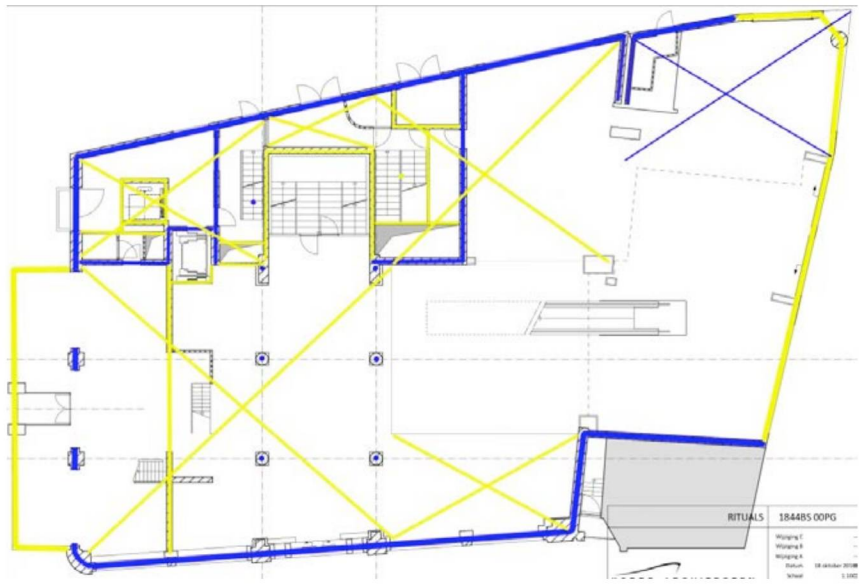

begane grond

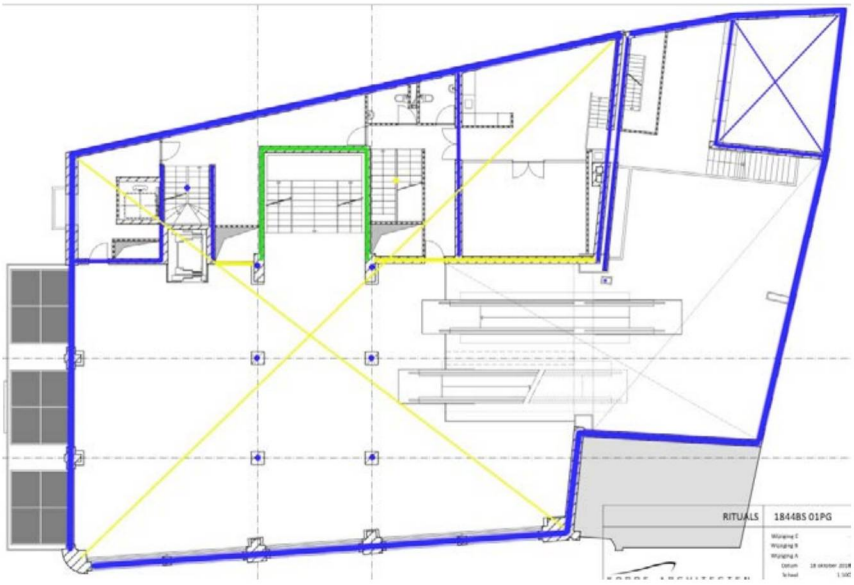

eerste verdieping

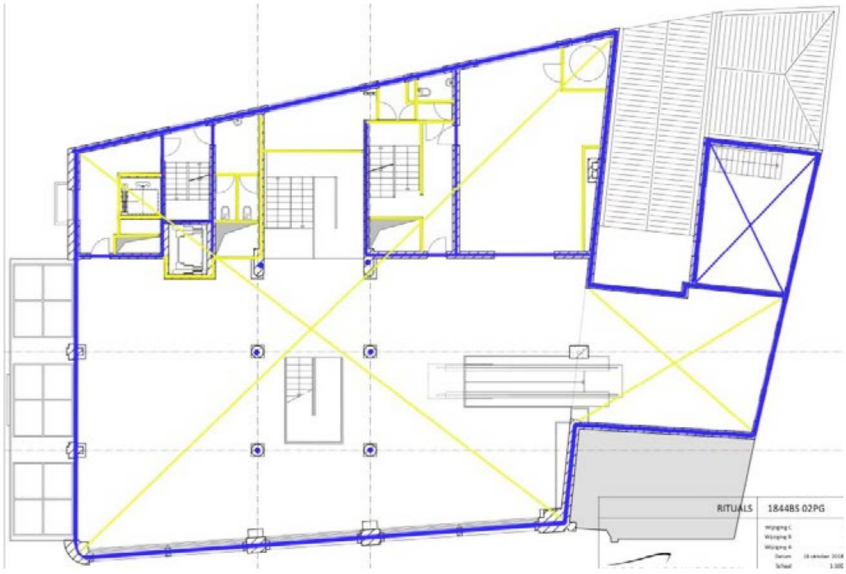

tweede verdieping

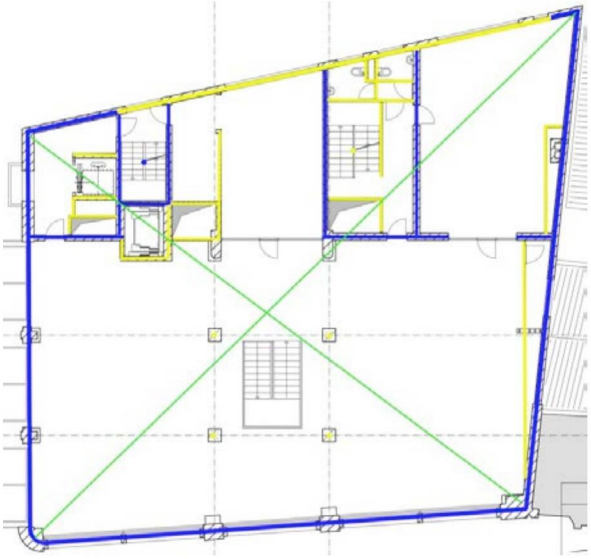

derde verdieping

Waardenstelling

Cultuurhistorische waardering (contextuele waardenstelling)

Stedenbouwkundige waarde
De smalle panden met de voorgevel aan de Kalverstraat en die met de voorgevel aan de Rozeboomsteeg, zijn met hun ondiepe plattegrond in hoofdvorm typerend voor dit gedeelte van oude bebouwing in de binnenstad. In deze zin hebben deze panden een hoge stedenbouwkundige monumentwaarde. Spui 10, gelegen in een vanouds belangrijk winkelgebied om de hoek van de Kalverstraat heeft als eerste Amsterdams en mogelijk eerste Nederlands groot en statig warenhuis een hoge stedenbouwkundige waarde.

Ensemblewaarden
De onderzochte adressen zijn in verschillende fases gebouwd, wat is af te lezen aan het exterieur en deels aan het interieur. Het samenvoegen van de panden is stapsgewijs gegaan, waarmee een groot gedeelte van de historische context verloren is gegaan. Omdat het grote warenhuis met de oudere, veel kleinere panden geen eenheid vormt, is de ensemblewaarde van de verschillende panden indifferent.

Historische waarde
Spui 10 heeft als eerste Amsterdams en misschien wel eerste Nederlandse warenhuis een zeer hoge historische monumentwaarde. Het feit dat het oorspronkelijke meubelpaleis beroemd was en het bedrijf Jansen zelfs internationale faam had, verhoogt deze waarde. Hoewel van de periode dat de Holland Afrikalijn hier gevestigd was niet veel resteert, is de naam het Afrikahuis onlosmakelijk met dit pand verbonden en heeft in deze zin monumentwaarde. Spui 10A betreft een verbouwing en aanbouw uit het laatste kwart van de 20ste eeuw en vertegenwoordigt een indifferente monumentwaarde.
De panden aan de Kalverstraat hebben minimaal een eeuw reeds een winkelfunctie, die past in de historische winkelstraat. In die zin hebben deze huizen een hoge historische monumentwaarde. De winkelfunctie bevond zich echter vanouds alleen op de begane grond. De lagen erboven dienden vaak als woning of als pakhuis, meestal een combinatie van beide functies. Dit betreft de onderzochte bovenverdiepingen van Kalverstraat 142 en 148. Deze vertegenwoordigen daarom in die zin een indifferente historische waarde vertegenwoordigen.

Gaafheid en zeldzaamheidswaarden
Het interieur van Spui 10 is grondig verbouwd en heeft daarmee een indifferente waarde in de zin van gaafheid.
De panden aan de Kalverstraat en die aan de Rozeboomsteeg zijn alle zwaar verbouwd, waardoor deze in de zin van gaafheid en in de zin van zeldzaamheid een indifferente monumentwaarde vertegenwoordigen.
Het pand aan het Spui is wat betreft het exterieur vrij gaaf bewaard gebleven waardoor het exterieur in de zin van gaafheid een vrij hoge monumentwaarde vertegenwoordigt.

Monumentwaarden (interne waardestelling)

Bouwmassa, draagconstructie
Het casco van Spui 10 geldt voor wat betreft de buitengevels en voor zover uit de archiefstukken blijkt en zichtbaar was, ook voor de kap. Dit gedeelte van het casco heeft een hoge monumentale waarde. De binnengevels van Spui 10 zijn voor een groot gedeelte gesloopt of vervangen en vertegenwoordigen voor zover aanwezige een positieve tot indifferente monumentwaarde.
De balklagen tussen de verdiepingen zijn grotendeels vervangen, en voor een deel gesloopt. Deze vertegenwoordigen daarom een indifferente waarde. De kapconstructie was tijdens het veldwerk uit het zicht. Deze is in het noordelijke dakvlak deels weggebroken toen hier een grote dakkapel werd geplaatst. De constructie zal gezien de in de periode van de bouwtijd veel voorkomende afgeplatte mansardedaken standaard zijn opgebouwd en heeft een positieve monumentwaarde.
Het casco Kalverstraat 146-148 bestaat amper meer: hiervan resteert de voorgevel boven de begane grond en de binnengevel aan de zijde van Kalverstraat 150, welke laatste vele wijzigingen bevat en vermoedelijk deels oorspronkelijk is. Deze binnengevel heeft in de zin van “bouwhistorisch archief” een hoge monumentwaarde.
Het casco inclusief balklagen van Kalverstraat 142-146 zijn boven de begane grond voor zover gezien tijdens het veldwerk in ieder geval deels oorspronkelijk en vertegenwoordigen daarom een positieve tot hoge waarde.

Exterieur
De gevels aan het Spui (pand Spui 10) zijn grotendeels oorspronkelijk. De gehele indeling met grote raamopeningen, de detaillering met gietijzeren kolommen, hekwerken en deels nog het beeldhouwwerk zijn oorspronkelijk. Deze gevels vertegenwoordigen een hoge monumentwaarde. Uitgezonderd is de aanbouw van het Esprit café centraal tegen de westgevel op de begane grond. Deze aanbouw vertegenwoordigt een indifferente monumentwaarde. De oorspronkelijke hoofdingang in de zuidelijke gevel is, binnen de hoog monumentale ijzeren kolommen die de opening aan weerszijden beëindigen, gewijzigd. Deze nieuwe invulling heeft een indifferente waarde. De oorspronkelijke bovenbeëindiging van deze gevels en van de dakkapellen die waren voorzien van beeldhouwwerk is verwijderd.
In de gevel van Spui 10 aan de Rozeboomsteeg, is meer gewijzigd. Toch is de gevel voor een groot deel nog oorspronkelijk. Deze gevel vertegenwoordigt daarom een hoge tot positieve monumentwaarde.
De gevels aan de Kalverstraat zijn alle op begane grond niveau geheel vervangen, en vertegenwoordigen op dit niveau een indifferente waarde. Daarboven resteren de oorspronkelijke of in de 19de-eeuw aangepaste gevels, welke een hoge monumentwaarde vertegenwoordigen.

Interieur
Van een historische interieurafwerking van Spui 10 resteren de hoog monumentale gietijzeren kolommen en de houten diensttrap. Omdat de oorspronkelijke bouwmassa van het hoofdtrappenhuis grotendeels gesloopt is en het originele trappenhuis op sommige verdiepingen een bredere grondslag had dan de huidige, is het trappenhuis op de waarderingsplattegronden in geel en dus als indifferent aangemerkt. Hoewel er van het origineel weinig resteert, is de *plaats* van het hoofdtrappenhuis oorspronkelijk en heeft deze, zeker in combinatie met de nog aanwezige gietijzeren kolommen waarmee het oorspronkelijk een visuele eenheid vormde en deels nog steeds vormt, een positieve monumentwaarde.
Van de (onderzochte onderdelen van de) panden aan de Kalverstraat resteert geen originele of in een vroeg stadium gewijzigde indeling. Van een historische interieurafwerking rest niets meer. Het interieur van deze panden vertegenwoordigt daarom een indifferente monumentwaarde.

Gebruikshistorie
Aan de buitengevels van Spui 10 is de functie van een voormalig warenhuis nog goed af te lezen. Deze gevels vertegenwoordigen daarmee een hoge gebruikshistorische waarde. Binnen is de scheiding tussen winkel- en dienstgedeelte min of meer hetzelfde gebleven, waarbij het winkelgedeelte wel vergroot is. In deze zin van de indeling van het pand vertegenwoordigt Spui 10 daarom een positieve monumentwaarde.
Door genoemde uitbreiding maar met name vanwege het feit dat de originele vide in het winkelgedeelte niet meer aanwezig is, het feit dat gedeeltes van balklagen en vloeren zijn gesloopt, en de niet meer aanwezige rijke interieurafwerking van het meubelpaleis, vertegenwoordigt het interieur in de zin van gebruikshistorie een indifferente waarde. Uitzondering hierop is de oorspronkelijke diensttrap die een hoge waarde vertegenwoordigt.
Met het creëren van één winkelpui over alle hier onderzochte adressen aan de Kalverstraat is op het niveau van de begane grond de gebruikshistorie van afzonderlijke puien per adres verdwenen. Dit niveau heeft daarmee een indifferente waarde. Daarboven zijn de adressen afzonderlijk van elkaar bewaard gebleven en zijn in de zin van gebruikshistorie hoog monumentaal.

Bronnen

James Archer Abbott, *Jansen*, Wellington (VS) 2006
Bert Gerlach, *Eduard Cuypers in Amsterdam*, Jaarboek Amstelodamum 2007
Jan Kees Kokke, *Meubelpaleis Jansen op het Spui*, Maandblad Amstelodamum 2018, Jrg 105-3
Algemeen Handelsblad 30-11-1892

Archieven:
Bouw- en Woningtoezicht Amsterdam (BWT Amsterdam)
Monumenten en Archeologie Amsterdam, panddossier
Beeldbank Stadsarchief Amsterdam (BSA)
Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

https:
1850-1940, Spui 10, Spui 10a, Rozenboomsteeg 9, 020apps.nl